

**WPŁYW FORMY OPODATKOWANIA DOCHODÓW
ROLNICZYCH NA SYTUACJĘ EKONOMICZNĄ
INDYWIDUALNEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO
(PRÓBA SYMULACJI W ODNIESIENIU
DO GOSPODARSTWA Z POWIATU OPOLSKIEGO)**

Jacek Pieczonka
Uniwersytet Opolski

Abstrakt. Rolnicy indywidualni są wyłączeni z grupy płatników podlegających obowiązkowi opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, co jest istotnym odstępstwem od zasady powszechności tego podatku. Niewątpliwie, wprowadzenie podatku dochodowego będzie skutkowało obowiązkiem prowadzenia przez rolników ewidencji księgowej niezbędnej do oszacowania podstawy opodatkowania. Celem artykułu jest zaprezentowanie poszczególnych form prowadzenia ewidencji księgowej dla celów podatkowych oraz określenia, która z form opodatkowania, tzn. podatek zryczałtowany, podatek liniowy czy progresywny, będzie bardziej korzystna dla wybranego gospodarstwa rolnego. Wyniki zaprezentowanej symulacji prowadzą do stwierdzenia, że zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym, obliczonym na zasadach obowiązujących dla osób prowadzących działalność gospodarczą, wywoła zmniejszenie dochodu z działalności rolniczej analizowanego gospodarstwa. Ale jednocześnie należy zauważyć, że w przypadku niektórych gospodarstw rolnych rozwiązanie polegające na zastosowaniu opodatkowania na zasadach ogólnych może być rozwiązaniem korzystnym. Będzie to dotyczyło gospodarstw, które będą osiągały ujemny wynik finansowy lub wynik dodatni, ale na tyle niski, że po zastosowaniu systemu obowiązujących ulg i odliczeń w konsekwencji tego podatku nie zapłacą lub zapłacą w wymiarze niższym niż podatek rolny.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne, dochód, podatek rolny, podatek dochodowy

WSTĘP

Rolnictwo w Polsce jako dość istotna gałąź gospodarki narodowej podlega szczególnym rozwiązaniom podatkowym. Na obciążenia fiskalne gospodarstw rolniczych w Polsce składa się kilka rodzajów podatków, tj. podatek rolny, podatek leśny, podatek od działów specjalnych produkcji rolniczej, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportu, podatek od spadków i darowizn oraz podatek VAT [Podstawka 2000, s. 51]. Rolnicy indywidualni są jednak wyłączeni z grupy płatników podlegających obowiązkowi opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Stanowi to istotne odstępstwo od zasady powszechności tego podatku i w konsekwencji rodzi negatywne skutki: finansowe, społeczne, gospodarcze (modernizacyjne).

Okres transformacji, jaki rozpoczął się w latach 90. ubiegłego wieku, wymusił przekształcenia na obszarach wiejskich w strukturze społecznej, ekonomicznej i przestrzennej. W strukturze społecznej wsi zarysowuje się podział gospodarstw rodzinnych na trzy grupy: 1) duże, silnie ekonomicznie, wysokotowarowe, relatywnie dobrze wyposażone w maszyny, urządzenia i budynki (można szacować, że stanowią one ok. 20-25% ogólnej liczby gospodarstw), 2) gospodarstwa wykazujące tendencję do powiększania powierzchni i skali produkcji, z których część ma szansę dołączyć do grupy pierwszej (jest to ok. 15% ogólnej liczby gospodarstw) oraz 3) gospodarstwa mniejsze, niskotowarowe, poszukujące głównych źródeł utrzymania poza pracą w gospodarstwie. Szacować można, że gospodarstwa te stanowią 55-60% ogólnej liczby gospodarstw [Heffner i Rosner 2006, s. 14-15].

Przyjęcie założenia ogromnej różnorodności indywidualnych gospodarstw rolnych i ich sytuacji ekonomicznej przed wprowadzeniem opodatkowania dochodów tych gospodarstw, rodzi pytanie, jakie wprowadzić mechanizmy opodatkowania tychże dochodów w ramach podatku dochodowego od osób fizycznych i jakie to przyniesie skutki (zwłaszcza finansowe i ekonomiczne) dla rolnika.

Niewątpliwie, wprowadzenie podatku dochodowego skutkować będzie obowiązkiem prowadzenia przez rolników ewidencji księgowej niezbędnej do oszacowania podstawy opodatkowania. Ponieważ w wielu państwach UE w odniesieniu do dochodów rolniczych stosuje się takie same stawki wymiaru podatku jak w przypadku dochodów osiąganych poza rolnictwem [Podstawka 2000, s. 93], w opracowaniu przyjęto założenie, że rolnik podlega takim samym obciążeniom jak osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą.

Wobec krytyki podatku rolnego, który nie spełnia swoich podstawowych funkcji, gdyż nie wyrównuje ekonomiczno-przyrodniczych warunków gospodarowania w rolnictwie oraz w niewystarczającym stopniu ogranicza wpływ renty różniczkowej I na wyniki działalności rolniczej [Podstawka 2000, s. 66], postuluje się jego zastąpienie podatkiem dochodowym, co może powodować jednoczesne realizowanie funkcji fiskalnej i motywacyjnej [Gruziel 2008, s. 6].

CEL I METODY BADAŃ

Celem artykułu jest zaprezentowanie poszczególnych form opodatkowania i prowadzenia ewidencji księgowej dla celów podatkowych (przy założeniu, że rolnik będzie miał prawo wyboru formy opodatkowania z takich form, jak: ryczałt od przychodów

ewidencjonowanych czy opodatkowanie na zasadach ogólnych). W opracowaniu podjęto również próbę określenia, która z form opodatkowania, tzn. podatek liniowy – proporcjonalny, czy podatek progresywny, będzie bardziej korzystna dla wybranego gospodarstwa rolnego. W artykule zwrócono szczególną uwagę na przedstawienie sytuacji finansowej gospodarstwa rolnego, przyjmując założenie, że rolnik jest traktowany jak osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą.

Przedstawiony materiał został opracowany w oparciu o studia literaturowe oraz badania empiryczne, w których wykorzystano wywiad kwestionariuszowy, a narzędziem badawczym był kwestionariusz. Wywiad przeprowadzono z rolnikiem prowadzącym gospodarstwo rolne na terenie powiatu opolskiego, uczestniczącym w Systemie Rachunkowości Rolnej FADN. Za podstawę opodatkowania przyjęto przychód ze sprzedaży (w przypadku stosowania jako formy opodatkowania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych) oraz przychód ze sprzedaży pomniejszony o koszty uzyskania przychodu (w dwóch wariantach ubezpieczeń społecznych, tj. w systemie KRUS i ZUS). Badaniem objęto lata 2008-2010.

OBOWIĄZKI EWIDENCYJNE WYSTĘPUJĄCE W PRZYPADKU EWIDENCJI W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH

Obligatoryjne obowiązki ewidencyjne i sprawozdawcze podmiotów zajmujących się działalnością rolniczą mogą wynikać głównie z przepisów prawa bilansowego i/lub podatkowego.

Do prowadzenia rachunkowości, zgodnie z przepisami prawa, są zobligowane gospodarstwa prowadzące działalność w działach specjalnych produkcji rolnej oraz gospodarstwa zorganizowane w formie spółek handlowych i innych osób prawnych. Gospodarstwa indywidualne i prowadzone w formie spółek cywilnych lub jawnych podlegają przepisom ustawy o rachunkowości tylko wówczas, gdy ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 1 200 000 euro. W pozostałych wypadkach rachunkowość w gospodarstwach rolnych może być prowadzona dobrowolnie [Pieczonka 2006, s. 192].

Tak więc dominujące w Polsce gospodarstwa indywidualne nie są objęte obowiązkiem prowadzenia ewidencji ani przez ustawę o rachunkowości, ani przez przepisy podatkowe. Jeżeli prowadzą ewidencję, to najczęściej jest ona realizowana w formie uproszczonej, tj. z zastosowaniem zasady pojedynczego zapisu zdarzeń gospodarczych. Ewidencja ta koncentruje się na obrocie pieniężnym, ograniczając się do systematycznej rejestracji stanu i ruchu środków pieniężnych.

Gospodarstwa rolne, zobligowane do prowadzenia ksiąg rachunkowych, mają obowiązek gromadzenia danych finansowych i ich przetwarzania w sposób i w formie wymaganej przez przepisy ustawy o rachunkowości. Objęte są również obowiązkiem okresowego zestawiania informacji w postaci sprawozdania finansowego, które zawiera informacje finansowe w układach i relacjach odpowiadających głównie potrzebom informacyjnym odbiorców zewnętrznych [Rydzewska-Włodarczyk 2004].

Podobnie jak prawo bilansowe, również przepisy ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie obejmują indywidualnych gospodarstw rolnych, z wyjątkiem tych, które prowadzą działalność w ramach działów specjalnych produkcji rolnej. Ze względu

na brak powiązania wymiaru podatku rolnego z dochodem, gospodarstwa rolne są zwolnione z podatkowych obowiązków ewidencyjnych.

Obowiązki ewidencyjne indywidualnych gospodarstw rolnych wynikają, w określonych przypadkach, z przepisów ustawy o podatku od towarów i usług lub z innych regulacji. Dotyczy to rolników, którzy nie korzystają z podmiotowego oraz przedmiotowego zwolnienia z podatku VAT lub tych, którzy prowadzą dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.

FORMY PROWADZENIA EWIDENCJI KSIĘGOWEJ DLA CELÓW PODATKOWYCH

Większość polskich podmiotów gospodarczych zaliczanych do grupy małych prowadzi działalność w prostych formach organizacyjno-prawnych, a więc nie posiada osobowości prawnej. Najpopularniejszą formą prawną w rolnictwie, w której funkcjonują gospodarstwa indywidualne prowadzące produkcję towarową, jest przedsiębiorstwo osoby fizycznej [Ziętara 2010, s. 84]. Tylko niektóre prowadzą działalność w formach organizacyjnych posiadających osobowość prawną. W konsekwencji (gdyby nie zwolnienie przedmiotowe w podatku dochodowym od osób fizycznych [Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Art. 2, pkt 1]) większość małych podmiotów gospodarczych byłaby podatnikami podatku dochodowego od osób fizycznych.

Forma opodatkowania podmiotu gospodarczego implikuje wymogi w zakresie prowadzonej ewidencji. Opodatkowanie działalności gospodarczej podatkiem dochodowym od osób fizycznych może być realizowane w formie uproszczonej (karty podatkowej, ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych) bądź na zasadach ogólnych.

W przypadku stosowania karty podatkowej – wysokość podatku dochodowego opłaconego według stawek miesięcznych jest uzależniona od trzech czynników: faktu wykonywania działalności, liczby zatrudnionych pracowników oraz liczby mieszkańców miejscowości, w której jest wykonywana działalność. W przypadku stosowania opodatkowania ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych wysokość podatku dochodowego zależy od osiągniętego przychodu oraz od stawki podatku przypisanej do rodzaju wykonywanej działalności.

Karta podatkowa jest najprostszą formą opodatkowania podatkiem dochodowym działalności gospodarczej¹. Z opodatkowania w tej formie mogą korzystać jedynie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą oraz – w niektórych przypadkach – wspólnicy spółek cywilnych osób fizycznych. Nie każdy rodzaj działalności może być objęty opodatkowaniem w formie karty podatkowej. Prawo do korzystania z tej formy opodatkowania mają jedynie podatnicy prowadzący działalność wymienione w ustawie².

¹ Zasady opodatkowania w formie karty podatkowej określa Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. (Dz.U. 1998, nr 144, poz. 930 z późniejszymi zmianami).

² Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. (Dz.U. 1998, nr 144, poz. 930 z późniejszymi zmianami).

Opodatkowanie działalności gospodarczej podatkiem w formie karty podatkowej nakłada na podatnika obowiązek opłacania podatku należnego w wysokości ustalonej przez urząd skarbowy.

Podatnicy prowadzący działalność opodatkowaną w formie karty podatkowej są zwolnieni z obowiązku:

- prowadzenia ksiąg,
- składania zeznań podatkowych,
- składania deklaracji o wysokości uzyskanego dochodu,
- wpłacania zaliczek na podatek dochodowy.

Formą opodatkowania bardziej skomplikowaną i pracochłonną od karty podatkowej jest ryczałt od przychodów ewidencjonowanych³. W przypadku zastosowania tegoż ryczałtu wysokość podatku dochodowego jest uzależniona od osiągniętego przychodu i od rodzaju wykonywanej działalności. Podatek zryczałtowany pobiera się bez pomniejszania przychodu o koszty uzyskania.

Jeżeli podatnik obowiązany do prowadzenia ewidencji przychodów prowadzi działalność, z której przychody są opodatkowane różnymi stawkami określonymi w ustawie, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych ustala się według stawki właściwej dla przychodów z każdego rodzaju działalności, pod warunkiem że ewidencja przychodów jest prowadzona w sposób umożliwiający określenie przychodów z każdego rodzaju działalności. W razie gdy podatnik nie prowadzi ewidencji w sposób zapewniający ustalenie przychodów dla każdego rodzaju działalności, ryczałt od przychodów ewidencjonowanych wynosi 8,5% przychodów, z tym że w przypadku osiągnięcia również przychodów w zakresie wolnych zawodów, ryczałt wynosi 20% albo 17% w przypadku osiągnięcia również przychodów opodatkowanych tą stawką podatkową.

Opodatkowanie na zasadach ogólnych oznacza natomiast opłacanie podatku od dochodów faktycznie osiągniętych, a więc od przychodów pomniejszonych o koszty ich uzyskania – na podstawie prowadzonej podatkowej księgi przychodów i rozchodów bądź ksiąg rachunkowych.

Prowadzenie księgi przychodów i rozchodów bądź ksiąg rachunkowych jest warunkiem opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych. Obliczenie podatku od dochodu będącego dodatnią różnicą między przychodami a kosztami ich uzyskania następuje z zastosowaniem skali podatkowej. Wysokość podatku zależy zatem od osiągniętego przychodu i poniesionych kosztów uzyskania przychodu, czyli od faktycznie uzyskanego rezultatu działalności gospodarczej, tj. dochodu bądź straty podatkowej.

Podatkowa księga przychodów i rozchodów jest podstawą rozliczeń podatkowych jednostek objętych obowiązkiem jej prowadzenia, tj. osób fizycznych i spółek cywilnych osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą⁴.

³ Zasady opodatkowania ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych określa cytowana już Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. (Dz.U. 1998, nr 144, poz. 930 z późniejszymi zmianami).

⁴ Sposób prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów, szczegółowe warunki, jakim powinna odpowiadać ta księga, aby stanowiła dowód pozwalający na określenie zobowiązań podatkowych, szczegółowy zakres obowiązków związanych z jej prowadzeniem, a także terminy zawiadomienia urzędu skarbowego o prowadzeniu księgi określa Rozporządzenie Ministra Finan-

Podatnicy prowadzący podatkową księgę przychodów i rozchodów mają w określonych sytuacjach obowiązek prowadzenia dodatkowych urzędzeń księgowych, takich jak: ewidencja sprzedaży, ewidencja środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, ewidencja wyposażenia, indywidualne (imiennie) karty przychodów pracowników, ewidencja przebiegu pojazdu, ewidencja kupna i sprzedaży wartości dewizowych, ewidencja pożyczek i zastawionych rzeczy, rejestr opłaty skarbowej, rejestr podatku od czynności cywilnoprawnych.

W celu ustalenia dochodu osiągniętego przez podatnika w roku podatkowym niezbędne jest odnotowanie na oddzielnej stronie księgi:

- wartości osiągniętego przychodu w roku podatkowym,
- wysokości poniesionych w roku podatkowym kosztów uzyskania przychodów,
- wartości osiągniętego przychodu pomniejszonej o wysokość poniesionych w roku podatkowym kosztów uzyskania przychodów.

Wynikająca z takiego obliczenia różnica pomiędzy osiągniętym przychodem a kosztami uzyskania przychodu stanowi kwotę dochodu albo straty osiągniętego w roku podatkowym.

Przez rachunkowość pełną rozumie się prowadzenie ksiąg rachunkowych (handlowych). Obejmują one ogół urzędzeń księgowych, do których należą: dziennik, księga główna, księgi pomocnicze, inwentarz oraz zestawienie obrotów i sald.

Każda z form opodatkowania ma określone zalety i wady. Dla jednych podatników istotne jest przede wszystkim uproszczenie wszelkich formalności związanych z prowadzoną działalnością. Dla takich najlepsza będzie karta podatkowa, której stosowanie nie zobowiązuje do prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych, deklaracji o wysokości uzyskanego dochodu ani wpłacania zaliczek. Z kolei dla innych podatników najbardziej korzystna jest taka forma opodatkowania, która pozwala na jak największą minimalizację płaconego podatku dochodowego. Taki podatnik zapewne zdecyduje się na prowadzenie księgi przychodów i rozchodów, które umożliwi nie tylko korzystanie z większości ulg podatkowych, lecz także odliczanie poniesionych kosztów uzyskania przychodów. Wiele zależy także od rozmiaru zamierzonego przedsięwzięcia. W przypadku przedsięwzięć bardzo dużych i kosztownych, a więc dotyczących jednostek gospodarczych prowadzących działalność w większym rozmiarze, korzystniejsze byłoby prowadzenie ewidencji w postaci ksiąg rachunkowych. Może się bowiem okazać, iż koszty podjęcia błędnej decyzji byłyby dużo większe od kosztów prowadzenia tychże ksiąg.

INDYWIDUALNE GOSPODARSTWA ROLNE A KWESTIA PODATKU DOCHODOWEGO OSÓB FIZYCZNYCH

Kierując się zasadą równości obywateli, rolników indywidualnych należałoby objąć powszechnym podatkiem dochodowym. Oczywiście oznaczałoby to zmiany w ich sytuacji dochodowej. W zamożnych, dochodowych gospodarstwach byłoby to przejawem pożądaney normalizacji. W gospodarstwach, z których dochody są niewielkie i stanowią

sów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów (Dz.U. nr 152, poz. 1475 z późniejszymi zmianami).

jedynie uzupełnienie budżetów domowych ich właścicieli oraz w gospodarstwach deficytowych, zmiany miałyby odpowiednio mniejsze znaczenie lub wcale nie wywołałyby następstw.

Oczywiście należy podkreślić, że konsekwencją wprowadzenia podatku od dochodów uzyskiwanych z produkcji rolnej byłoby wprowadzenie obligatoryjnego obowiązku prowadzenia odpowiedniej ewidencji księgowej na potrzeby podatkowe. Można założyć, że prowadzona w gospodarstwie ewidencja księgowa powinna być dostosowana do indywidualnych potrzeb i dotyczyć albo całokształtu działalności danego gospodarstwa, albo tylko wyodrębnionych zagadnień, jak przychody i koszty, które wpływają na wynik finansowy (dochód). Informacje uzyskane z prowadzonej ewidencji służyłyby do oszacowania nie tylko dochodu, lecz także m.in. wartości majątku gospodarstwa i jego zdolności produkcyjnych.

WYNIKI

Przedstawiony materiał został opracowany w oparciu o badania empiryczne, w których wykorzystano wywiad kwestionariuszowy, a narzędziem badawczym był kwestionariusz.

Wywiad przeprowadzono z rolnikiem prowadzącym gospodarstwo rolne o powierzchni 39,83 ha (w tym ziemia własna w użytkowaniu 16,86 ha, ziemia dzierżawiona 22,97 ha) na terenie powiatu opolskiego, uczestniczącym w Systemie Rachunkowości Rolnej FADN. Gospodarstwo prowadzi małżeństwo, które ma troje dzieci – w tym dwoje, na które można uzyskać ulgę z tytułu ich wychowywania.

Za podstawę opodatkowania przyjęto przychód ze sprzedaży netto (w przypadku stosowania jako formy opodatkowania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych – stawki podatkowe zastosowane w opracowaniu to: 3,0%, 5,5% i 8,5%) oraz przychód ze sprzedaży pomniejszony o koszty uzyskania przychodu (w dwóch wariantach ubezpieczeń społecznych, tj. w systemie KRUS i ZUS i dwóch wariantach podatkowych, tj. podatku liniowym 19% i podatku progresywnym zgodnie z przepisami ze stawkami 18 i 32%. Badaniem objęto lata 2008-2010.

Tabela 1. Wymiar rocznych składek KRUS w latach 2008-2010

Table 1. Annual KRUS contributions in 2008-2010

Rok Year	Roczna składka na ubezpieczenie emerytalno-rentowe Annual pension and annuity contribution	Roczna składka na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie Annual premiums for accident, illness and maternity insurance	Razem składka Total contributions and premiums
2008	752,00	312,00	1 064,00
2009	800,00	348,00	1 148,00
2010	1 239,00	396,00	1 635,00

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Tabela 2. Wymiar rocznych składek ZUS dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w latach 2008-2010

Table 2. Annual ZUS contributions for individuals conducting business activity in 2008-2010

Rok Year	Roczna składka na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe Annual pension contributions and premiums for accident, illness and maternity insurance	Roczna składka na ubezpieczenie zdrowotne i fundusz pracy Annual premiums for health insurance and the labour fund	Razem składka Total contributions and premiums
2008	6 230,40	3 003,13	9 233,53
2009	6 253,71	2 965,20	9 218,91
2010	6 713,88	3 354,84	10 068,72

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Tabela 3. Rachunek wyników gospodarstwa rolnego w systemie FADN w latach 2008-2010

Table 3. Profit and loss account for a farm registered in FADN system in 2008-2010

Lp. No.	Wyszczególnienie Item	Wartość – Value		
		2008	2009	2010
1	2	3	4	5
1	Wartość produkcji ogółem Total production	204 544,84	192 936,00	203 623,00
2	– Zużycie pośrednie – Intermediate consumption	122 151,99	125 233,00	101 752,00
3	+ Saldo bieżących dopłat i podatków + Current subsidies and taxes	35 155,50	43 348,00	46 888,00
4	+ dopłaty do działalności operacyjnej + operating cash flow subsidies	34 203,66	42 489,00	45 107,00
5	– podatki – taxes	134,00	238,00	230,00
6	+ saldo podatku VAT z działalności operacyjnej + VAT from operation activities	1 085,84	1 097,00	2 011,00
7	= Wartość dodana brutto = Gross value added	117 548,35	111 051,00	148 759,00
8	– Amortyzacja – Depreciation	49 550,22	50 216,00	49 073,00
9	= Wartość dodana netto = Net value added	67 998,13	60 835,00	99 686,00
10	– Koszt czynników zewnętrznych – Internal factors impact	2 900,70	3 114,00	1 526,00

Tabela 3 – cd. / Table 3 – cont.

1	2	3	4	5
11	+ Saldo dopłat i podatków związanych z inwestycjami + Investment subsidies and related taxes	0,00	0,00	0,00
12	+ dopłaty do inwestycji + investment subsidies	0,00	0,00	0,00
13	+ saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej + VAT from investments	0,00	0,00	0,00
14	= Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego = Family-run farm income	65 097,43	57 721,00	98 160,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wybranego gospodarstwa rolnego.
Source: own study based on the data received from the selected farm.

Tabela 4. Wysokość obciążeń podatkowych podatkiem rolnym, podatkiem zryczałtowanym od przychodów ewidencjonowanych oraz podatkiem dochodowym od osób fizycznych obliczonych na zasadach ogólnych (rolnik i członkowie jego rodziny ubezpieczeni w KRUS-ie) w latach 2008-2010

Table 4. Agricultural tax, lump-sum tax on registered income and personal income tax assessed on general terms (a farmer with his/her family insured in KRUS system) liable in 2008-2010

Rok Year	Podatek rolny Agricultural tax	Podatek rolny po uwzględnieniu grun- tów dzierżawionych Agricultural tax, incl. leased lands	Podatek dochodowy (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych) Income tax (lump-sum tax on registered income)			Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (liniowy) Income tax on general terms (flat tax)	Podatek docho- dowy na zasadach ogólnych (skala progresywna z możliwością skorzystania z ulg) Income tax on general terms (progressive tax with deductions allowed)
			3,0%	5,5%	8,5%		
2008	581,99	1 374,89	6 136,35	11 249,98	17 386,33	12 927,22	9 885,96
2009	557,11	1 316,12	5 788,08	10 611,48	16 399,56	10 106,1	7 213,32
2010	340,39	804,14	6 108,69	11 199,27	17 307,96	17 248,58	13 979,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wybranego gospodarstwa rolnego.
Source: own study based on the data received from the selected farm.

Tabela 5. Wysokość obciążeń podatkowych podatkiem rolnym, podatkiem zryczałtowanym od przychodów ewidencjonowanych oraz podatkiem dochodowym od osób fizycznych obliczonych na zasadach ogólnych (rolnik i członkowie jego rodziny ubezpieczeni w ZUS-ie) w latach 2008-2010

Table 5. Agricultural tax, lump-sum tax on registered income and personal income tax assessed on general terms (a farmer with his/her family insured in ZUS system) liable in 2008-2010

Rok Year	Podatek rolny Agricultural tax	Podatek rolny po uwzględnieniu gruntów dzierżawionych Agricultural tax, incl. leased lands	Podatek dochodowy (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych) Income tax (lump-sum tax on registered income)			Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (liniowy) Income tax on general terms (flat tax)	Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (skala progresywna z możliwością skorzystania z ulg) Income tax on general terms (progressive tax with deductions allowed)
			3,0%	5,5%	8,5%		
2008	581,99	1 374,89	1 422,05	6 181,22	11 892,23	6 348,74	3 427,98
2009	557,11	1 316,12	1 143,99	5 611,88	10 973,35	3 623,00	849,46
2010	340,39	804,14	827,29	5 534,97	11 184,20	10 138,00	6 989,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wybranego gospodarstwa rolnego.
Source: own study based on the data received from the selected farm.

Tabela 6. Wysokość dochodu (po opodatkowaniu) przypadającego na gospodarstwa rolne opodatkowane podatkiem rolnym, podatkiem zryczałtowanym od przychodów ewidencjonowanych oraz podatkiem dochodowym od osób fizycznych obliczonych na zasadach ogólnych (rolnik i członkowie jego rodziny ubezpieczeni w KRUS-ie) w latach 2008-2010

Table 6. Income after taxation in farms subject to agricultural tax, lump-sum tax on registered income and personal income tax assessed on general terms (a farmer with his/her family insured in KRUS system) in 2008-2010

Rok Year	Podatek rolny Agricultural tax	Podatek rolny po uwzględnieniu gruntów dzierżawionych Agricultural tax, incl. leased lands	Podatek dochodowy (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych) Income tax (lump-sum tax on registered income)			Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (liniowy) Income tax on general terms (flat tax)	Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (skala progresywna z możliwością skorzystania z ulg) Income tax on general terms (progressive tax with deductions allowed)
			3,0%	5,5%	8,5%		
2008	65 328,01	64 535,11	61 901,65	56 788,03	50 651,68	55 110,78	58 152,04
2009	50 336,89	49 577,88	47 401,92	42 578,52	36 790,44	43 083,90	45 976,68
2010	87 171,61	86 707,86	84 673,31	79 582,74	73 474,05	73 533,42	76 802,12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wybranego gospodarstwa rolnego.
Source: own study based on the data received from the selected farm.

Tabela 7. Wysokość dochodu (po opodatkowaniu) przypadającego na gospodarstwa rolne opodatkowane podatkiem rolnym, podatkiem zryczałtowanym od przychodów ewidencjonowanych oraz podatkiem dochodowym od osób fizycznych obliczonych na zasadach ogólnych (rolnik i członkowie jego rodziny ubezpieczeni w ZUS-ie) w latach 2008-2010
 Table 7. Income after taxation in farms subject to agricultural tax, lump-sum tax on registered income and personal income tax assessed on general terms (a farmer with his/her family insured by ZUS system) in 2008-2010

Rok Year	Podatek rolny Agricultural tax	Podatek rolny po uwzględnieniu gruntów dzierżawionych Agricultural tax, incl. leased lands	Podatek dochodowy (ryczałt od przychodów ewidencjonowanych) Income tax (lump-sum tax on registered income)			Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (liniowy) Income tax on general terms (flat tax)	Podatek dochodowy na zasadach ogólnych (skala progresywna z możliwością skorzystania z ulg) Income tax on general terms (progressive tax with deductions allowed)
			3,0%	5,5%	8,5%		
2008	55 405,91	54 613,01	54 565,85	49 806,68	44 095,67	49 639,16	52 559,92
2009	40 708,55	39 949,54	40 121,67	35 653,78	30 292,31	37 642,66	40 416,20
2010	78 396,11	77 932,36	77 909,22	73 201,53	67 552,30	68 598,51	71 746,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych wybranego gospodarstwa rolnego.
 Source: own study based on the data received from the selected farm.

WNIOSKI

Z przeprowadzonej symulacji kształtowania się wysokości zarówno obciążeń podatkowych, jak i dochodu (po opodatkowaniu) przypadającego na gospodarstwa rolne opodatkowane podatkiem rolnym, ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych oraz podatkiem dochodowym od osób fizycznych obliczonych na zasadach ogólnych (rolnik i członkowie jego rodziny ubezpieczeni w KRUS-ie lub ZUS-ie) i po przyjęciu założenia, że rolnik będzie miał prawo wyboru formy opodatkowania wynika, że w przypadku opłacania przez rolnika ubezpieczenia społecznego w KRUS-ie wysokość obciążeń podatkowych podatkiem dochodowym kilkakrotnie przewyższa obciążenie podatkiem rolnym. Najwyższe obciążenie występuje w przypadku podatku zryczałtowanego – ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych z zastosowaniem skali 8,5%, natomiast najniższe przy skali 3,0%. Na uwagę zasługuje fakt niższego obciążenia podatkowego podatkiem dochodowym na zasadach ogólnych po zastosowaniu progresji podatkowej niż podatku liniowego. Wynika to z niskiego poziomu dochodów, nie przewyższającego progu podatkowego, oraz zastosowania ulg i odliczeń podatkowych.

Taką samą tendencję w kształtowaniu wysokości obciążeń podatkowych obserwuje się w przypadku płacenia ubezpieczeń społecznych w ramach systemu ZUS, na zasadach płacenia tego podatku przez przedsiębiorców. Przy czym z racji wyższych kosztów prowadzenia działalności zmniejsza się zarówno wysokość, jak i rozpiętość obciążeń podatkowych.

Wyniki zaprezentowanej symulacji, mającej na celu przedstawienie głównie wpływu opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną indywidualnego gospodarstwa rolnego, prowadzą do stwierdzenia, że zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym, obliczonym na zasadach obowiązujących dla osób prowadzących działalność gospodarczą, wywoła zmniejszenie dochodu z działalności rolniczej analizowanego gospodarstwa. Jest wysoce prawdopodobne, że zastąpienie podatku rolnego podatkiem dochodowym wpłynie niekorzystnie na sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych – zwłaszcza dużych. Ale jednocześnie należy zauważyć, że w przypadku niektórych gospodarstw rolnych rozwiązanie polegające na zastosowaniu opodatkowania na zasadach ogólnych może być rozwiązaniem korzystnym. Będzie to dotyczyło gospodarstw, które będą osiągały ujemny wynik finansowy lub wynik dodatni, ale na tyle niski, że po zastosowaniu systemu obowiązujących ulg i odliczeń w konsekwencji tego podatku nie zapłacą lub zapłacą w wymiarze niższym niż podatek rolny.

Biorąc pod uwagę strukturę dochodową rolnictwa w Polsce, można stwierdzić, że rozwiązanie to będzie korzystne dla większości gospodarstw indywidualnych, bowiem w 2007 roku liczba gospodarstw rolnych w Polsce o wielkości 0-2 ESU wynosiła aż 68%. Gospodarstwa te w zdecydowanej większości nie rokują nadziei na dochodową produkcję rolną [Chlebicka i in. 2009, s. 6].

Z zaprezentowanej symulacji wynika także bardzo znaczący wpływ na obniżenie dochodowości gospodarstwa rolnego w przypadku zmiany systemu ubezpieczenia społecznego z systemu KRUS na ZUS. Oznacza to, że wprowadzenie takiej zmiany będzie bardzo trudne lub wręcz niemożliwe ze względu na zbyt duże skutki społeczne. Tylko niewielka liczba gospodarstw – tych największych, najsilniejszych ekonomicznie – byłaby w stanie udźwignąć ciężar ponoszenia wyższych składek ZUS.

LITERATURA

- Chlebicka A., Falkowski J., Wołek T., 2009. Małe gospodarstwa w Polsce – charakterystyka. Wydawnictwo FAPA, Warszawa.
- Gruziel K., 2008. Stan i kierunki zmian w opodatkowaniu gospodarstw rolniczych. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Heffner K., Rosner A., 2006. Wybrane koncepcje i możliwości rozwoju obszarów wiejskich po dekadzie transformacji w Polsce. W: *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Problemy rozwoju obszarów wiejskich*. Red. S. Sokołowska. Uniwersytet Opolski, Opole, 14.
- Pieczonka J., 2006. Charakterystyka dochodów w gospodarstwach indywidualnych prowadzących rachunkowość rolną. W: *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Problemy rozwoju obszarów wiejskich*. Red. S. Sokołowska. Uniwersytet Opolski, Opole, 192.
- Podstawka M., 2000. System podatkowy w rolnictwie. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów. Dz.U. nr 152, poz. 1475 z późniejszymi zmianami.
- Rydzewska-Włodarczyk M., 2004. Obowiązki ewidencyjne i sprawozdawcze podmiotów zajmujących się działalnością rolniczą. *Buchalter* 51/52.
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. Dz.U. 1998, nr 144, poz. 930 z późniejszymi zmianami.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Art. 2, pkt 1. Dz.U. 1991, nr 80, poz. 350.
- Ziętara W., 2010. Charakterystyka zmian struktur produkcyjno-ekonomicznych polskich gospodarstw rolnych w najbliższych latach. W: *Wpływ funduszy współfinansowanych ze środków*

Unii Europejskiej na rozwój rolnictwa i regionów wiejskich Raport końcowy. Red. J. Rowiński. IERIGZ, Warszawa, 84.

IMPACT OF THE INCOME BASED TAXATION ON AN INDIVIDUAL FARM'S ECONOMIC STANDING (TEST SIMULATION FOR A FARM ESTABLISHED OF THE OPOLSKI DISTRICT)

Summary. Individual farmers are exempt from personal income tax which provides a major departure from the principle of the duty's common nature. Undoubtedly, introducing farmers' liability for income tax will result in their obligation to maintain accounting records necessary to assess taxable income. The article is aimed to present particular bookkeeping modes for tax purposes and to discuss, which forms of taxation, i.e. lump-sum tax, flat tax, progressive tax, would turn out more beneficial for a selected farm. The simulation shows clearly that substituting the agricultural tax with the income tax assessed in compliance with the regulations applicable to sole traders will result in the decrease in the income from agricultural activities in the analysed farm. It is worth noticing, however, that taxation on general terms may prove profitable for some selected farms. That would apply to the farms making loss or to the farms with such a low profit that after all the due deductions and allowances they are likely not to pay the tax at all or their liability would be lower when compared to the agricultural tax obligations.

Key words: farm, income, agricultural tax, income tax

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 20.04.2012

Do cytowania – For citation: Pieczonka J., 2012. Wpływ formy opodatkowania dochodów rolniczych na sytuację ekonomiczną indywidualnego gospodarstwa rolnego (próba symulacji w odniesieniu do gospodarstwa z powiatu opolskiego). J. Agribus. Rural Dev. 3(25), 181-193.